

ԱՌԱՋԻՆ ՀԻԱՅՈՒՄԸ

Ոչ չափազանց գեղեցիկ
Ոչ ալ միջակ տըգեղ էր .
Իրեն նըման գոհարներ
Արտադրած են քիչ գեղեր :

Զայն գիւղացի կոչելուս՝
Դիտեմ ո՛չ ոք հաւանի ,
Բայց վերջապէս բընիկն էր
Դիւղի մ'եւ կամ աւանի :

Դուստրն էր նա բընութեան .
Անմեղըւթեան չափ արդար .
Կէս—մուծի մէջ պիտ' հրեշտակ
Թուէր մազովն անյարդար :

Թերեւս մի նոր վիպագիր
Կամ մի պուէտ սիրասուն՝
Զայն գովելու տար մի զարդ
Ածականաց նուրբ դասուն :

Ես՝ որ ուխտած եմ ըլլալ
Մի պարզսքան բանաստեղծ՝
Հարկ չեմ տեսներ շրփոթել
Կապոյտ աչքերն հետ աստեղծ :

Պէտք չեմ զգար Թափելու
Անոր վըրայ գովասանք .
Աստուհ համար խօսեցէ՛ք
Ահա նորա քով հասա՛նք :

Արծանացած կը տեսնէք
Զայն ի վերայ գետափին
Թարմ իջներու մէջէն վայր
Հեզ ակնարկներ կը թափին :

Իրենց գիւղէն քիչ հեռու
Սահի հեզիկ այն գետակ .
Որ անհամար պատկերներ
Պահած է իւր կուրծքի տակ :

Զի այն գիւղի ժողովուրդը՝
Ընդ որս աղջկունք մանաւանդ
Իրենց պատկերքն այն յստակ
Գետի ջրին տան աւանդ :

Այն գիւղի մէջ՝ կը հաւատա՞ք
Յծէ բեմ՝ չիք հայլի ,
Որ անաչառ ցուցնէր
Պատկեր սիրուն կամ գայլի :

Թէ կան հայլիք՝ անոնք ալ
Մեծ են ի չափ հաւկրթի ,
Եւ հազ հազիւ կամփոփեն
Մի ողջ պատկերն լաւ քրթի :

* * *

Մէնէջ՝ այս է իւր անուն
Կնունքի անունն՝ Մանուշակ —
Իւր պատկերին կը պշնու
Այն ջրին մէջ անուշակ :

Ի՞նչ խորհուրդներ իւր նախտէն
Կը կամէլըմ ին այս պահուն . —
Զիւր խորհուրդներն սպիտակ՝
Տարին ալիքն այն սահուն :

«Երթանք , երթանք» կը հիծեն
Ալիք՝ նորա պատկերին .
Կարծես ներմակ փրփուրք ալ
Զայն տանելու դեգերին :

Զինքեանս ջուրի մէջ կարդալ
Գեղջուկք ո՛ւսկից ուսեր են .
— Զուրի եզրեր խոկացող
Ծաղկաբեղուն բոյսերէն :

Այսպէս ըրաւ անկասկած
Եւս մայր մեր նախակին ,
Հետե՛ւելով ջրամօտ
Վարդին եւ կամ մեխակին :

Լուսածաղիկ աստղունք ալ
Հրապրտանքով կընային՝
Գետի , լըճի , ծովու մէջ
Իրենց դէմքին կը նային :

* * *

« Բայց ամէն բան չափ ունի .
« Եւ դու , Մէնէջ , վերջապէս
« Հարկ է մեկնիս . ա՛լ հերիք
« Պատկերդ վարեն վեր չափես . »

Բսել ուզեց մի մեծ շուն ,
Որ հեռուէն կը հաչէր . —
Մէնէջ յամկարծ շիկներով
Ի գիւղն դարձուց իւր աչեր :

Եւ նշմարեց որ անա
Բոժոժաւոր հօտերէն
Երկուքն՝ գիւղի բլրուրին
Ստորոտին մօտեր են :

Լեցուց շուտով իւր սափոր
— Զի տակաւին պարապ էր —
Շուտ տուն դարձաւ . բայց անոյշ
Վիշտով մ'իւր սիրտ տառապէր :

Ծաղկունք մի քիչ նվազան
Ուղիցն տակ որք թեմեւ են .
— Բուրել՝ ծաղկանց ներումն է —
Բուրեցին իւր ետեւէն :

Ասկէ Մէնէշ վշտացած
Կարօելն՝ է շատ անտեղի .
Նա կերպեր ջրածածան
Պատկերն նըման կանթեղի .

Նա զինքն ուշիւ չէր դիտած
Երբէ՛ք այնքան ժամանակ :
Մէնէշ շա՛տ ջուր կըսպառէ . . .
Պատճառն հարկաւ կ'իմանաք :

Յ. Թ. ՊԱՅԱՆՅԱՆ

1890 Պարուհի

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ

Ունենալ այնպիսի վայր մի՛ ուր հանգ-
չին ոսկերք մեծագործ առաքինի հայ
որդւոց , այդ վայր նուիրական՝ փառաց
յիշատակարան մի պիտի լինէր մեզ :
Այդ շրջափակին մէջ Սանասարեան ևս
մեծ կոթող մի պիտի ունենար , գերեզ-
ման ճշմարիտ գործիչի , որ պիտի հան-
դիսանար մեզ ազնիւ գործոց ներշնչա-
րան , սուրբ իբրեւ տաճար , և կամ որ-
պէս աննման ուխտատեղի՝ ուր գունդ-
ագունդ պիտի դիմէինք , և քանի՛ք ի
մէնջ չպիտի ուզէին բաժնուիլ անտի
քաղելու համար կարեւոր դասեր . և
կամ քանի՛ քաղցր էր մեզ ունենալ այն-
պիսի յարկ մի՛ ուր դրած լինէինք ճշ-
մարիտ հայ որդւոց , նոցա՝ որք ոչ ևս
են , կիսանդրիք , որոց վերայ բարձրէն
հովանաւորէր Ս. Գրիգոր , իւր պատա-
ռատուն ցնցոտիներով և լուսաւորու-
թեան ջահն ի ձեռին : Քանինե՛ր արդ-
եօք պիտի յաճախէին յայն սրահ , և
սիրապէղ շրթունքներով պիտի համբու-
րէին այն ճակատներ՝ որք այնքան վը-
սեմ խորհուրդներ յղացան յօգուտ իւր .

եանց համազգեսաց : Ամէն գարուն իւր
ծաղիկներն պիտի նուիրէր այդ յարկին ,
ամէն քնար՝ իւր երգն , ամէն բերան՝
իւր օրհնութիւնն :

Պայծառ համաստեղութիւն մ'են մեզ
համար ոգիքն անոնց՝ որք յաշխարհի
սնտն մեծամեծ խորհուրդներով , և իւր-
եանց խորհուրդներ ջահեր եղան ողէտ
և կոյր ժամանակին . ո՞վ կարող է մոռ-
նալ դոցա երախտեաց յիշատակքն . ո՞վ
կարող է փոխարինել դոցա վաստակոց .
միայն տրիտուր՝ գոհունակութիւնն ու-
նին՝ զոր կ'զգան ի տես այնքան արդ-
եանց : Սանասարեան ևս արդ գոհու-
նակութեան քաղցր վայելմամբ անդարձ
կը բաժնուի ի մէնջ . իրօք յալթանակ
մի կը կանգնէ երկուց աշխարհաց մէջ ,
այն է կենաց և յաւիտենականութեան
մէջ : Իւր ազգի տգիտութիւնն էր իւր
վիշտն խորին , հետեւաբար նորա լու-
սաւորութիւնն եղաւ իւր միակ՝ բաղ-
ճանքն , ուստի նա գոհութեամբ մեռաւ ,
զի իրագործեց իւր մեծագոյն բաղձոն-
քըն :

Դպրոցն էր իւր տեսլականն (իսէալն)
և յառաջդիմութեան գործիչ մի եղաւ .
ուստի 1881 ին հիմնեց ի Կարին Սանա-
սարեան վարժարանն , եղակա՛ն հաս-
տատութիւն , որ անշուշտ սերունդէ
սերունդ պիտի մշտնջենաւորէ ազա
Մկրտչի փառաւոր անունն : Այս եղաւ
իւր գլխաւոր գործն , դպրոց հիմնեց ,
կանխաւ պատրաստելով ուսուցիչներն
ի Գերմանիա , այնպէս որ ուսուցիչ և
ուսանող իւր սաներն լինին , անգլաակ
լինելով Ազգի զաւակաց հայր եղաւ ,
իւր մոտադրութիւնն եղաւ նոցա գեղե-
ցիկ ապագայն ապահովել , ուսեալ սե-
րունդ մի յառաջ բերել , կրթութեան
բարիքներէն չզրկել իւր սիրելի ազգա-
կիցներ , և կարծես կը նախապար այն

երանաւէտ վիճակ՝ որոյ պատճառն կը լինէր ինք, մտօք կը տեսնէր այն բազմութիւ լուսոյ որդիք, որք Սանասարեան վարժարանէն կ'ելնէին պարտուց խորին գիտակցութեամբ և ուսմանց ճոխ մեթերքով, ի՞նչ հոգեկան բերկրանք իրեն համար՝ որ այսքան փառաւոր կերպով կը կրէր յանձին բարերարի տիտղոսն։ Դպրոց հիմնել, նախանձելի կայուցանել զայն բարոք ուղղութեամբ, ապահովել նորա ապագայն հեռատես ոգւով, այս եղաւ Սանասարեանի ըղձիկ պատկումն։ Երեւկայենք պահ մի այն բարի ծերունին, որ Նէվայի եզերքէն աչերն յառած անքթիթ ի ձիւնեղէն սարս Բարձր Հայոց, կը տեսնէ կարծես այն բիւրաւոր մանուկներն՝ որք աչք յարտառուս կը թափառին ուսման և գիտութեան ծորակի, և կը տրտմի այն գթած հոգին նոցա տառապանացն՝ տգիտութեան երեսէն, և յամենայնի ծայն մի իրեն կ'իմացնէ իւր մտադրած գործին սրբութիւնն ու վսեմութիւնը, և այնուհետեւ ուր որ գտնուի, ինչ որ գործէ, սոսկ իւր դպրոցի մտածամբ կապրի, մտօք կը չըջի իւր տեսլական դպրոցի դասարաններն, ուր մատաղ սերունդներ գիմակալելու կը մարդուին խաւարի դէմ, կենաց փորձութեանց դէմ, կը չըջի այդ ուսումնասէր պատանեաց հետ, արձակ դաշտեր, նըսեմաստուեր անտառներն, ծաղկանց կամ ճճեաց հաւաքածոյներ պատրաստելու։ Այս մտածամբք Սանասարեանի հոգին անպատում ցնծութեամբ կը թեւածէր յայն աշխարհ, ուր պիտի հիմնէր իւր դպրոցն, այդ վայրկեանէն ինքզինք երջանիկ կը համարէր, բարիքն կը խորհէր իւր համարիւն եղբարց, կ'ուզէր կանգնել խորան մի՝ ուր պաշտուի միշտ իւր ամբիժ յիշատակն, դպրոց մի՝ ուր

գաւառացին գտնէ եւրոպական նմանօրինակ հաստատութեան մը առաւելութիւնքն, ուր աշակերտն ուսնի իւր իսկ անուն իբրեւ բարոյական վերածնութեան շարժառիթ։

Այս աղնիւ փառասիրութիւն իւր մեծագոյն հաճոյքն եղաւ, ոչ ալնուապետութիւն իւր այնքան չքեղ տիտղոսներով, ոչ հարստութիւնք, և ոչ փառք կրցան իւր սրտի դատարկութիւնն ընուլ, գատտիարակութիւնն եղաւ իւր տեսչն։ Հետեւարար իւր ըղձիկ ծնունդն եղաւ իւր վարժարան։ Եւ արդ գոհ և երջանիկ կը մեկնի յաշխարհէ, բազում հայ որդւոց բիւր օրհնութիւններն տանելով իրեն հետ, իւրմով Ազգի զգացած ուրախութիւնն ժպիտներ կը սփռէ իւր դպիկահար անշունչ շրթանց վերայ, և այդ ժպիտներով կ'իջնէ գերեզման, երթալ ի բնագաւառն երանելեաց, յաշխարհն՝ ուր անմահութիւնն պիտի պարգեւէ վարձք իւր բարեաց։

Երթան բարեաւ, օրհնեալ ոգի, չըքնաղ ոգի, չոլա՛ իբրեւ աստղ պայծառ երկնից անհուն դաշտերուն մէջ, որպէս յաշխարհի ջահ եղար անլոյս և տգէտ հայ իմացականութիւններու։ Դպրոցդ պիտի լինի քեզ յաղթական կամար, և Հայ Ազգն քեզ միշտ երախտագէտ, դնա՛ թրթռալ Շահնազարեանի հոգւոյն առընթեր՝ որ ի քեզ գտաւ ժառանգ իւր կրթասիրութեան, աւելի փառաւոր, աւելի բարձրաթոխչ, աւելի վսեմախոհ։ Հանգի՛ր ի խաղաղութիւն, տեսնելով քու երկնաչու ընթացքիդ ետեւէն ընդհանուրին արտասուակաթ մարմոքն և միանգամայն հիացում քո անմոռաց գործոյն նկատմամբ։ Դու լոյս սիրեցիր, թող ուրեմն լուսոյ մէջ յաւերժանայ հոգիդ նուիրական։ Եւ հոգւոյդ երանութիւն թող ցոլայ յերկնից ի սփոփանս այն բազմութիւ սգաւոր սանունդդ՝ որոց հայր եղար գործվագութիւն, և զորս այժմ որք կը թողուս, այլ ոչ երբէք անժառանգ։

Հապօ՛ն, երթ բարեաւ։

Ս. Գ.

Հայկունին իւր ժամանակը պարտադ չ'անցնէր, քսեմք ի'նչպէս լաւ կ'աշխատի :

Խ Օ Ս Ո Ղ Պ Է Պ Է Ք Ը

Գիւտ Պարոն Արվա Էտիսրնի

Փոքրիկ աղջկանց համար գեղեցիկ երազ մը կ'իրականանայ : Երեւակայեցէ՛ք խաղալիկի վաճառատուն մը ուր կան ամէն ձեւով և մեծութեամբ պէպէքներ , խօսող , երգող , ճշող , զանազան ձայներով , տարբեր շեշտերով : ամենքն ալ պատրաստ պատմելու ձեզ իրենց մանկական լեզուաւ զուարճալի վէպեր , և պիտի ունենաք ձեր աչաց առջեւ այն սիրուն պատկերը զոր կը ներկայացնէ այժմ Միացեալ Նահանգաց Նիւ-ձէրսէյ Նահանգին Ամէջ կազմակերպեալ ելեքտրահանգէան : Պարոն Էտիսրնի ձայնագիր-պէպէքը , վերջին գիւտ ամերիկացի ելեքտրագէտին , մեծագոյն ընդունելութիւնն գտած է իւր նորութեան

պատճառաւ : Պիտի նկարագրենք զայն :

Էտիսրնի պէպէքը իւր տեսակին պատկանող խաղալիկներուն կը նմանի , բայց եթէ զգեստներէն մերկացնենք զայն , գալտնիքն իշայտ պիտի գայ :

Մարմինը թիթեղէ շինուած է , կուրծքին վերի մասը ծակտալի է , իսկ մարմնայն մէջ կայ մեքենայն զոր կարելի է լարել բանալիի մը միջոցաւ : Մեքենանային մէջ կը տեսնես նաեւ թմբուկ մը , հնչման տախտակն և ելեքտրա-մագնէս կաշուած գործին : Թմբուկին վրայ կը գտնուի Կիւքրա-բլեքայի բարակ թերթ մը : Թէ ի՞նչպէս գործինը կը պատրաստեն :

Ընդարձակ սրահի մը մէջ իրարմէ անջատեալ նստարանաց վրայ կը գըտ. նուին հինգ հարիւր դեռատի օրիորդներ որոց իւրաքանչիւրին առջեւ կը գտնուի

ձայնագիր գործին, ինչպէս կը ցուցնէ Ա. պատկերն: Դեռատի օրիորդը կը խօսի, կ'երգէ, կը խնդայ, կուլայ, ժողովրդական առածներ կ'երգէ, մասալներ կը զրուցէ, և այդ ձայնին զանազան խրթունքներն կը հաղորդուին թմբուկը պատուէ կիւրքա-բէրֆայի թերթին վրայ և հոն իրենց հետքը կը թողուն: Թմբուկը կը պատրաստուի այս

ի՛նչ մեծ ուրախութիւն աղջկանց համար: Էտիսընեան գործարանը օրը 500 պէպէք կը շինէ, որոյ իւրաքանչիւրն ունի իր անունն, երգած եղանակներն և բրած արտասանութիւններն, որք նշանակուած են իւր տուփին վրայ: Պիտի կրնայ ըլլալ մեքենական մատենադարան մը, զրօտանաց միջոց մը եւ մանկան համար ուսումնասիրութեան ա-

Ա. Պատկեր

կերպով, կը մնայ դնել զայն պէպէքին մարմնոյն մէջ, ինչպէս կը տեսնուի Բ. պատկերին մէջ: Երբ բանալիով լարենք, մեքենայն պիտի գործէ և խաղալիկն ինքնաբերաբար պիտի կրկնէ կիւրքա-բէրֆային վրայ արձանագրուած խօսքերն ու եղանակներն:

Ինչպէս կը տեսնուի, պարզ ձայնագիր մ'է, խաղալիկի մը մէջ գրուած:

Բ. Պատկեր

ռարկայ մը: Ծնորհիւ Պ. Էտիսընի այսօրուընէ հետէ, պէպէքը կրնայ խօսիլ, երգել, լալ, խնդալ և մեր փոքրիկ մանկանց սիրտը նեղացած տատեն մեծ մամիկի մը նման մասալներ զրուցել ձմեռուան երկար գիշերները, և միանգամայն ընտիր խօսակից մ'ըլլալ մեր տղայոց հետ:

Մ. Գ. ՄՕԶԵԱՆ

ԵՐԳ ՓՈՔՐԻԿ ԻՐԱՆԿԱՆՑ

ԱՐԱՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՈՐ Ի ԳԱՏԳԻՒՂ

ՊԱՐՆ

Մեք ամենքնիս ալ ձեր առջեւ ենք կանգներ ,
Կը մտածենք անշուշտ թէ շատ փոքր եմք դեռ ,
Բայց թողէք որ պատմեմք գործեր մեր ամբաւ
Թէպէտ անոնք փոքրիկ սակայն միշտ են լաւ :

1. Դուք կը տեսնէք զիս որոշեալ ճիշդ ժամուն
Որ դարակիս առջեւ նստած եմ ժպտուն :
2. Ձեռքերս մաքուր միշտ պահելու տանիմ խնամ ,
Որպէս զի երբ տեսնէք զանոնք չ'ամչնամ :
3. Ես ալ կ'երեմամ ի դասարան հանդարտիկ
Երբ դասատուն ըսէ , *keep* կամ *listen* :
4. Ես դասատուիս ամեն ըսած խօսքերուն
Այո՛ , կ'ըլլամ յոյժ մտադիր եւ արթուն :
5. Լաւ կ'աշխատիմ սովորի դասերս ամենայն
Դիտեմ կարդալ , գրել , հեզել քերական :
6. Քաղաքավար եմ ամենուն հաւասար
Ձեմ սիրեր զայն որ կ'ուզէ վէճ ու պայքար :
7. Թէ պատահմամբ վնասեմ մանկան մ'երբէք
Զուարթութեամբ կ'ըսեմ , խնդրեմ ներեցէք :
8. Խոնարհութեամբ գլխարկս հանեմ ճիշդ այսպէս
Երբ ընկեր մը կամ բարեկամ տեսնեմ ես :
9. Մի՛ կարծէք որ ես ալ կ'ուզողեմ առ ընկեր
Խաղի ատեն՝ դպրոցի մէջ գէշ խօսքեր :

ՊԱՐՆ

Ուխտեմք լինել ժիր , մաքրասէր եւ ըզզօն
Յիշեմք յաւէտ մեր դպրոցին այս կանոն .
« Ինչ որ կ'ուզէք որ ուրիշներ ընեն ձեզ ,
Պէտք է անոնց համար ընէք դուք նոյնպէս » :

Թարգմ.

Ս. Գ.

ԿԱՌՔ ՈՒՆԵՑՈՂ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ

Դիւտերու գարուն մէջ ենք, անդադար կը ջանանք կատարելագործուիլ, և երբ ըստ ամենայնի կատարեալ ըլլանք, Ոսկեդարը պիտի վերագառնայ: Հետեւաբար այնքան յառաջ պիտի երթանք որ վերստին պիտի հասնինք այն կէտին, ուսկից ճամբայ ելած ենք:

Ատենով փոխադրութեան միջոցներն հազուադիւս էին. այն ատեն ճամբորդելը ծանր գործ մ'էր. մարդ խիստ անհանգիստ կ'ըլլար եզան սայլի մը մէջ, ուր խառն ի խուռն կը դիզէին զմեզ, և որու յարատե ցնցոմաներն մարդուս ոսկորներն կը կոտորէին: Այն ատեն եթէ մէկը երկաթուղոյ խօսք ընէր, իբր վնուկ կ'այրէին. վասն զի այն ատեն սովորութիւն կար այրել այն մարդիկը, որք կը համարձակէին իրենց ժամանակակիցներէն աւելի խելք, երեւակայութիւն ու հմտութիւն ունենալ: Մարդիկ ընդհանրապէս խիստ ինքնասէր են. իրենք բան մը չ'գիտնալով, չէին ուզեր որ ուրիշներն իրենցմէ աւելի գիտնան:

Դեռ 80 տարի առաջ, այցելութեան, երեկոյթի կամ պարահանդէսի երթալու համար գահաւորակ (սէտեա) կը գործածէին: Որովհետեւ այս գահաւորակներն մէկ մարդ միայն կրնան պարունակել, մտածեցէք թէ, երբ բազմութիւն տանիք մը տեղ մը երթար, ո՞րքան գահաւորակներ պէտք կ'ըլլային: Կ'երեւի թէ այն ժամանակն ալ ձիերու ոսկեգարն է եղեր:

Վերջէն երբ ձիու կառքերն ու կիսակառքերն ելան, ամէն մարդ չէր կրնար անոնցմով ճամբորդել, վասն զի շատ սուղ էին: Բայց այսօր անոնք մի-

այն ոտքով կը քալեն, որոնք որ կը սիրեն քալել և կամ որոց բժիշկն քալել պատուիրած է: Համակառքերն (Օմիկապիւս), Թրամվայներն, Երկաթուղիներն այնքան շատ և այնքան աթա՛ն են որ, ամենամօտ տեղ մ'իսկ չ'արժեք հետիոտն երթալ:

Նւ այս կառքերն ո՞րքան զուարճութեանց և դիտողութեանց տեղի կ'ուտան: Հոն ամէն դասի, ամէն աստիճանի մարդիկ խառն նստած են: Եթէ երբէք օր մը հաւասարութիւնը իշխէ երկրի վրայ, համակառքէն պիտի ծնի: Տեսէք սա սիրուն և նորատի կինն, որու կերպարանքին վրայ ազնուակաշուութիւն մը կայ. անոր քով կուգայ կը նստի ազտոտ հագուստներով ու սեւ ձեռքերով գործաւոր մը: Քիչ անդին նստեր է կառավարութեան ծանրաբարոյ պաշտօնեայ մը, որու քով կուգայ կը տեղաւորուի օդի և խտոր հոտող ռամիկ մը, որ բարձրաձայն կը խօսի և խորհրդածութիւններ կ'ընէ, որոց պարտաւոր չ'ես պատասխանելու, բայց ըստիպուած ես մտիկ ընելու:

Ահագին պարոն մը կուգայ կը նստի ծերունի և նիհար մարդու մը քով, զրեթէ անոր ծունգին վրայ, և նորա ոսկորներն ջախջախելով՝ կը ժպտի ու կ'ըսէ.

— Ներեցէ՛ք, ձեզ անհանգիստ ըրի:

Կ'իմանանք որ վերջերս նոր գիւտ մ'ալ եղեր է: Ատենով ցերեկօթիկ վարժարան գացող տղաք հետիոտն կ'երթային, մէկ ձեռքերնին սակառնին, որու մէջ ցերեկուան ուտելիքնին կար, միւս ձեռքերնին ալ իրենց գրքերն՝ չուանով մը կապուած. տղայք ամէն ատեն այն չուանին պզտիկ ծայրէն կը բռնեն և շարժելով կը քալեն, մինչեւ որ գրքերն քակուին ու փողոցը թա-

փին, ինչ որ կայնելու առիթ կուտայ իրենց:

Այսպէս հետիոտն գպրոց գացող տղայք բոլոր սլատկեր, շաքար կամ խաղալիկ ծախող խանութներու առջեւ կանգ կ'առնուն: Ոմանք, իրենց ընկերներուն յարմարելով, փողոցը զննելի կը խաղան: Կը կարծէք որ ձեր որդին Վիքթորիոս կը կարգայ, մինչդեռ նա սաստիկ զբաղած է եղբւրի կտորով մը չափելու թէ իւր գնդիկն ունի մօտ է բերդին թէ՛ ընկերացը դնդիկն: Երբեմն ալ այս պարտնիկներն բոլորովին դպրոցը կը մոռնան և պատելու կ'երթան:

Ասոնք բոլորն ի հարկէ մեծ անսրտեհութիւններ էին: Բայց ծնողք սոսր առաջին տանելու ուրիշ ճամբայ չ'էին գտած, բայց եթէ իրենց տղաքը տունին տմենէն մօտ գանուող վարժարանը ղրկել, Ծառայ ունեցողներն ծառայից հետ կը ղրկէին իրենց զաւակներն: Իսկ չ'ունեցողներն խօսք կ'առնէին այս Յէն 12 տարու մարդոցմ, որ ճամբան խելօք կենան, և տղայք այնպէս շատ կը մոռնային իրենց խստաբանն որ կարծես թէ չափազանց մարդիկ էին:

Բայց ճար չ'կար, ո՞րտե մաքէն կ'անցնէր որ օր մը աղայք կառքով դպրոց պիտի երթային: Վերջապէս եկաւ այն մեծ օրն, որ անհնարին վրաս հասուց կարկանդակով ճառարց և բերեզակաց: Դպրոցի մը տէրն, որ կառք ունէր, ըսաւ ծնողաց:

« Ասկեց վերջը ձեր տղաքն առաւօտուն ինծի մի՛ ղրկէ՛ք, ես կառքով կուգամ կ'առնում զանոնք և երեկոյին ալ կը բերեմ: Աստեղով ալ ևս վախ չէք ունենար այն հազարումէկ փողոցաւորներէն, որոց կրնան պատահիլ տղայք փողոցին մէջ: Ճամբան շար ընկերներ չ'են կրնար գտնել, ընկողք

« խաղալ կամ այնքան կուգեն ուտել որ « ստամոքսին աւրուի: »

Ծնողք ուրախութեամբ ընդունեցին փոխադրութեան այս դրութիւնն, որով պիտի կարենային իրենց տղաքը ուղած վարժարանին ղրկել, փոխանակ մօտակայ նախակրթարանն ղրկելու: Դպրոցական կառքերն չուտով չատցան, վասն զի ամէն վարժարան ուզեց իւր կառքն ունենալ:

Գալով տղոց, այս դրութիւնն ի հարկէ անոնց գործին կուգար. կառք նրատիլը տղոց մեծագոյն հաճոյից մին է: Ուստի տեսնելու է թէ առաւօտուն ի՛նչպէս կանուխ կ'եննեն, ի՛նչպէս չուտ կը հագունին, որպէս զի կառքը եկած ատեն պատրաստ ըլլան: Ծնողք չ'են ստիպուելու այլ եւս երթալ ծոյլ ստահակներուն ակամէն քաշել: Վասն զի յոքա խիտ լաւ գիտեն կառքին գալու ժամանակը:

Տեսած էք երբեք այն կառքերն, որոց վրայ խաչոր տաւերով գրաւած է. Այսինչեան վարժարան: Դիւրին է զանոնք ճանչնալ: Նոցա ձեր համակառքի մը ձեռն է, բայց ամէն կողմէ գոց են և պատուհաններուն վանդակներ դրուած են: Պարան ճանտարհորդաց վարժունքըն պատճառ եղաւ այս վանդակներուն, վրան զի չարտճճիներն անցորդին մէկուն հայի կեղեւ մը կամ խոճորի փորտիք մը կը նետէին, միւսին գլխարկին վրայ կը թքնէին, թղթէ գնդակներ լինելով՝ խանութները կը նետէին, և ըն: Վանդակն ստոնց ամենուն առաջին առաւ:

Հիմա ժամը հինգն է. * * * վարժարանն իւր ցերեկօթիկներն կը ժողուէ՝ իրենց տունը ղրկելու համար: Աչակերտք պատրաստ են, ինչ որ կրնայ հասկցուիլ բակին մէջի աղմուկէն. ա-

մէհեն կը վագեն , զիրար կը հրեն և
կ'աշխատին առաջ անցնել , վասն զի
կառքին մէջ ամէն տեղ մէկ չ'է , և տը-
ղայք այն տեղերն կը սիրեն , ուսկից
որ գուրսը կ'երեւի :

Վերջապէս բոլորն ալ կառքը մտան ,
 և կառապանն խնամօք կը գոցէ դուռը
 իւր տեղը կ'անցնի , խարազանը կը
 զարնէ , կառքը ճամբայ կ'ելլէ ... : Տը-
 ղայք ամենէն ուշիկի այս վայրկենին
 կ'ուրախանան , երջանկութիւնը կը փայ-
 լի անոնց աչեւուն մէջ , ուրախութիւնը
 կը նկարուի նոցա դիմաց վրայ : Ամէնքը
 կ'սկսին միաձայն խօսիլ . ամէնքն իրենց
 գիտողութիւններն ու խորհրդածու-
 թիւններն կ'ընեն ակօժնուն վրայ .
 երբէք այնքան կրակոտ , կցկաուր և
 խնդուքներով խառն խօսակցութիւն մը
 չէ լսուած :

— Օ՛հ, համբոյ ելանք.....

— Եղուարդ, դուն իմ տեղս նստեր
ես, երէկ դուն հոտ էիր, այսօր ես
պիտի նստիմ:

— Իրա՛ն ըսիր ես տեղէս չ'եմ
ելլեր : Թող դուն առաջ անցնէիր :

— Սակառու պահեցիր որ ետ մնամ և
դուն նստիս, անանկ չ'է՞..... : Նայէ՛ վա-
ղր ես ինչ պիտի ընեմ:

— Ի՞նչ պիտի ընեն :

— Կամա՛ց , խղունջս պիտի ճգնե՛ս ,
ըստ 7-8 տարեկան խորախշահեր ար-
դեկ մը , որ քիչ մ'ապուշ կերպարանք
մ'ունենէր և որ ձեռքը բռնած էր աքառի-
այի ճիւղ մը , որու վրայ խղունջ մը
կար :

— Ա՛ն ի՛նչ կ'ըսէ : Եթէ՛ պատուերին տեսներ՝ խեղդ կ'անիծեր : Ատ ա-
քտասեաի ճիւղն ուսկից՞ առիր : Չե՞ս
գիտեր որ պարտիզէն լամ բրցնելը ար-
գիւեալ է :

— Ես ասիկայ առտունն հետո բերի...

որ խաղամ..... : է՛յ , Պընուա՛ , մի՛ հը-
րեր , վար կ՛իյնայ :

— Վա՛յ, վա՛յ..... նայեցէ՛ք նայե-
ցէ՛ք սա ճուկ տապկողը նայեցէ՛ք
Ետին կը նայէր..... և երեք ճուկ գե-
տինը ձգեց՝ կարծեւով որ տապակին
մէջ կը գնէ :

Բոլոր տղայք պատուհանը վազեցին
ձուկերը տեսնելու համար : Միայն ա-
քառախի ճիւղը բռնող տղան տեղէն չի
շարժեցաւ . գնաց անկիւն մը կծկտե-
ցաւ , և բերանը խզուռի մատեցնելով՝
սկսաւ երգել .

— Կո'յր խղունջ , կո'յր խղունջ.....եղ-
ջիւրներդ ցուցո'ւր ինձ..... :

— Վայ, նայեցէ՛ք ձուկերն առաւ ու առանց լուալու տապալիւ հետեց :

— Ի՞նչ կ'ըլլայ երբ որ եփի կը մաքրուի : Զեա գիտեր որ տապալկն ամէն բան կը մաքրէ :

— Ան կրակն է, տապակն չ'է :

— Մի՛ գպլչիր ինձի. գրպանս գըն-
դիկներ կան միտս կը ցաւցնեն :

— Լուեցէ՛ք , սա երգեհանը մօրիկ ը-
նենք :

— Ո՛հ, ի՛նչ տնուշ եղանակ կը նը-
ուտդ է :

— Կո՛յր խաղունց , կո՛յր խաղունց..... :

— Պիտի լռե՞ս, Բուժօ ... : Հիմա
խղունջիդ խեղդ կ'անիծեմ :

Մնացեալն յաջորդ թուով

ՓԻՂԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ
ՊԱՏՄ ՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փիղերը կենդանաբանութեան հաս-
տամորթ կոչուած կարգին պատկանող
յաղթամարմին անասուններ են, իրենց

հսկայ մտակոյտին ներքե թաքուն կը մնայ հանճարեղ իմացականութիւն մը : Այս անասունները բազմաթիւ օրինակներ տուած են մեզ իրենց զարգացեալ իմացականութեան մասին և մարդ երբ ուշադիր ոգւով մը ակոնատես լինի իրենց ամեն մէկ շարժման , առանց տարակուսանաց պիտի համոզուի թէ՝ փիղը հակառակ իւր տձև ու կոշտ ձևին , միշտ հանճարեղ անասնոց կարգէն պիտի լինի : Գեղեցիկ դէպքերու հետաքրքրական հաւաքածոյ մը ներկայացնենք մեր ընթերցողաց :

Մատակասքար կղզւոյն մէջ , փղի մը պահապանը հնդկական ընկոյզ մը գլուխէն լուրջ , կը կոտորէ զայն անասնոյն գլուխոյն վրայ : Յաջորդ օրը , փիղը չմոռցած երբեք նախորդ աւուր կրած անարգանք , կը տեսնէ փողոցին մէջ խանութներէն միոյն առջև ընկոյզներով լի կողով մը , իսկոյն կառնու անոնցմէ մին , և պատիճովն զօրաւոր հարուած մը կուտայ իւր պահապանին : Տարակոյս չկայ թէ անհաւատարիմ պահապանը անակնկալ հարուածին ներքե կաթուածար գետին կ'իյնայ :

Բօնտիշէրի մէջ , զինուոր մը իրեն սովորութիւն ըրած էր դաւաթ մը ոգելից ընպելի ընծայել քաղաքին փիղերէն միոյն ամէն անգամ որ ինք ամսաթոշակն ընդունէր : Օր մը , զինուորականը չափէ դուրս խմած լինելով , ոստիկանութենէն կը փնտռուէր : Հալածեալ եկաւ պահուումիւ իր սիրական փիղին յաղթամարմին սրունգներուն միջև : Զինուորք ընդունայն ճիգեր ըրին ձերբակալելու համար զայն : Երախտագէտ անասունը թոյլ չէր տար , և պատիճովն կը պաշտպանէր իւր բարերարը : Յաջորդ օրը , երբ հալածեալ զինուորքը արթնցաւ , տեսաւ ինքզինքը

ահաւոր դիրքի մը մէջ և երկիւղ զգաց փղին հսկայական մարմնէն օրոյ ներքե կրնար ընկճիլ : Եւ անասունը սիրոյ տրտայտութիւններ կ'ընէր փորատելու համար անոր երկիւղն :

Գնդապետ Սմիթ ուրիշ հետաքրքրական դէպք մը կը պատմէ : Միացեալ Նահանգաց մէջ տեսարանին վրայ ելնող փիղ մը անհուն սէր կապած էր շան մը հետ : Հանգիստականները հաճոյք կ'զգային շնիկը չարչարելով որպէս զի այդու կարենային գրգռել փիղը : Օր մը , այս սովորական զբօսանքը յարգանոցի մը քով կը լինէր . յարգանոցին մէջ փիղը բանտարկած էին , երբ անասունը շնիկին հաշիւնը լսեց , անմիջապէս ուժեղ հարուած մը տուաւ ատաղձներուն , կոտորեց զանոնք և բացուած ճեղքերուն մէջէն պատիճը երկնցնելով այնքան սպառնական եղանակաւ մը դիտեց որ ներկայ եղողք սարսափելով խոյս տուին :

Պատերազմական պաշտօնէ մը հետեւեալ տեղեկութիւնը կառնունք : Անգլիական բանակը դէպ ի Սինկաբուր կը յառաջանար : Թնդանօթածիք խումբը գետէ մ'անցած միջոցին , թնդանօթակիր կառաց միոյն վրայէն պաշտօնակալ մը կ'իյնայ : Դժուարին կացութեան մը մէջ կը գտնուէր : Ետեւի կառքին անիւները քիչ ատենէն պիտի կոխոտէին զայն և անցնէին : Նախախնամութեան մէկ գեղեցիկ օճակցութեամբ , նոյն կառքը քաջող փիղը տեսնելով վտանգը , պատիճովը վեր կը բարձրացնէ անիւը և օդին մէջ առ կախ կը բռնէ զայն մինչեւ որ զինուորականը յոտին կ'եղնէ և մօտալուռ մահուանէն կրնայ խոյս տալ :

Հնդկաստանի նուիրական գրքերը գովեստիւք կը խօսին Բունիւնուր կոչ-

ուած՝ փղին վրայ որ բնիկ Ռաճախ մը
ամէնէն սիրական անասուններէն մին
եղած է։ Երբ փղը իւր տիրոջը հետ
բռնուելով բանտարկուեցաւ թշնամույն
ճութեք, ուզեց վրէժ լուծել իւր հակա-
ռակորդներէն։ Ուստի գիշեր մը ար-
թըննալով այն բանտին մէջ ուր տի-
րոջը հետ դրուած էր մի քանի օրէ ի
վեր, յարձակեցաւ բանտապահներուն
վրայ, մի առ մի խեղդեց զնոսա , տի-
րոջը չղթայները քակեց և անոր հետ
խոյս տուաւ բանտէն։

Սուբրոյց մէջ ընտանին փրկել մը ամեն օր իւր տիրոջմէն որոշեալ քանակու թեամբ գարին կ'առնուր։ Սպասաւորը գարիին կէսը կը վերցնէր։ Օր մը, տէրը իւր ծառային ներկայութեամբ տուաւ սովորական պաշարը։ Փիղը ուզելով յայտնել գողութեան դէպքը և ցուցնել իսկ գողը, պատիճովը գարին կ'իսնց, մէկ մասը ինք առաւ և միւսը ծառային կողմը նետեց։ Ճարտար եղանակաւ մը հասկցուց իւր տիրոջ՝ սպասաւորին պարտաւելի ընթացքը։

Ուրիշ փոք մը ամէն անգամ որ գարի
ուտէր , պահապանը զուարճանալու հա-
մար դարիին մէջ գայլտիւղի կտորներ
կը նետէր : Փիղը յարմար առթի մը
կ'սպասէր վրէժը առնելու համար : Ա-
ռաւօտ մը տեսաւ որ պահապանը կաթի-
սային մէջ կերսիւ որ կեփէր , առանց
վայրկեան մը կորսնցնելու , մոխրէն կոյտ
ւի'առաւ և կաթսային մէջ նետեց :

Գեղեցիկ և շնորհալի պատմութեամբ մը վերջացնենք մեր յօդուածը։ Պիրմանացի երիտասարդ իշխան մը կամուսնանար։ Իշխանը փիղ մ'ունէր զոր շատ կը սիրէր։ Հարսանեաց յաջորդ օրը, երբ ամուսնացեալք իրենց տանը պատըշգամն ելան առաւօտեան զով օդը չնճեւու համար, փիղն որ նոյն պահուն

պարտեզը կը գտնուէր, տեսնելով իր տէրը, էը քաղէ գեղեցիկ ծաղիկ մը և մօտենալով պալապուլի ճիւղերէ շինուած պատշգամբն, պատիճովն կը ներկայացնէ ինկարոյր ծաղիկն դեռատի ամուսնացեալոյ :

Ներկայ պատմութիւններն իրական են . իրենց հետաքրքրական նկարագրովն և ծիծաղաշարժ կողմերովն կը յայտնեն փիղին հանճարեղ անասուն մը լինելն :

Մ . Գ . ՄՕԶԵԱՆ

ՀԱՄԱՐՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ Ի ՀԻՄՆԱՅԻՆ, ԲԵՒՆՈՒ

ԵՐԿԻՐ ՖՐԱՆՍՈՒԱ ԺՕԶԷՖԻ

61

ਓ ਨ ਢ, ਓ ਨ ਚ-੨੬ ਓ ਭ ੧, ੨, ੩

ԳԼՈՒԽ Զ .

Պատասխանիւմք ընդ իմ քեզնային
ուղեւորութեան համար . — Առաջին
արշաւանք բաշխիրով . — Հաջ եւ Մաք
Քիլեքով կղզիներն . — Թեկեքով հըր-
ուանդսնն . — Գոնիշի մահն եւ յու-
ղարկաւորութիւնն :

(Շարունակութիւն 15 րիւէն)

« Զերմաջափն գիշերը գերօյն վար
4-10, 25 իջաւ թայց շնորհիւ զօրաւոր
Ռովի մը հասարակաց պարիկին դողդո-
ջուն հիւրերը խաղաղ քուն մ'ունեցան։ »

« Յաջորդէ օրն , մարտ 13 ին , ճամբայ
Էլանք դէս ի ՊԷրկօս հրուանդանն ,
43³, 75 աստիճան ցրտութեամբ :

« Կը յուսայինք նորա գագաթան մը-
րայէն տեսնել գեղեցիկ և ընդարձակ
տեսարան մը: Թէպէտ արեգակն դեռ
չէր ծագած, բայց մերձակայ ձիւնա-
պատ դայաներն կը փայլէին և սառնա-

կերտ հրուանդանն արծաթափայլ լուսով մը կարծես ողողեալ էր և որոյ շըրջագծերն կը նկարէին գոգցես վրդովեալ և ալեծուփ մթնոլորտին մէջ :

« Երբ բաւական յառաջացանք տեսանք մեր ձախ կողմն Հալլ կղզւոյն մէջ լայն նեղուց մը գեղջկական տեսարաններով զարգարուն , այդ նեղուցին Ֆիօս Կորսլ-հուփօլս անունն տուինք : Միջօրէին հասանք սառույցներուն վրայ զորս Սոնիլաուի Սառհաւաւսիփ անուամբ կնքեցինք :

« Երբ մեր վրանն կանգնուեցաւ , կ'ըսէ Բաեէն , հաւատարիմ Թիռօլցիքս և ես 760 մեթր լայնութեամբ գագաթի մը վրայ ելանք ուսկից կրցանք տեսնել ո՛չ միայն Հալլ կղզւոյն լեւներն , այլ և արևելակողմն գտնուող ամէն լեւներն :

« Ոչ մի հողմ կը յուզէր այնքան պայծառ օդն : Հարաւային արևմուտքէն դէպ ի հիւսիսային արևելք կը նշմարուէր ցամաքի երկար չլթայ մը , որ կը հաստատէր թէ Ֆրանսուա Ժօզէֆի երկիրն , մեր նոր գիւտն , պարտէր ընդարձակ տարածութիւն մ'ունենալ : Առ այժմ կը նշմարէինք եռապատիկ կատարով լեւնաղթայ մը . կը կանգնէր նա արեգակն հրով լուսավառ , ի վեր քան զսառնամանիս Սոնիլաուի :

« Երեկոյեան ժամը 8ին , վերադարձած էինք մեր բնակարանն :

« Յուրան՝ որ հեռագէտէ կը սաստկանար 46⁰, 25ի հոսած էր , հակառակ զգուշական միջոցներու , աղետաւի գիշեր մ'անցուցինք :

« Հետեւեալ օրն (մարտ 14) այնքան ցուրտ եղաւ , զոր կենացս մէջ երբէք չեմ կրած այն օրուքնէ հետէ , յորում հիւսիսային բեւեռներն ուղեւորութիւն ընել սկսած եմ :

« Առաւօտեան ժամը 6էն հետէ , Թի-

ռօլցուցս հետ Սօնքլաուի սառնամանեաց վրայ կը գտնուէի :

« Արեգակն դեռ չէր ծագած . Սալմ կղզւոյն ետեւէն կը նշմարուէր դեղնակէկ լոյս մը : Ինչպէս որ երևցաւ կարմիր լոյս մը , նման բացայ այն սիւնակին որ կը բարձրանայ կրակարանէ մը , վերջապէս , սատուն արեամբ ողողեալ կարծես , մշուշին մէջ ծածկուեցաւ :

« Նախ , լեռանց ձիւնային գիծն վարդի գոյն մ'առաւ և երբ արեգակնային գունան յաջողեցաւ ձեղքել սառնաշունչ մշուշն , այն ատեն մեր չուրջն ամէն ինչ լուսաւորուեցաւ :

« Ճերմաչափն այդ վայրկենին 50⁰ կը ցուցունէր , զէրօյէն վար : Մեր ընտիր ռօմն , որու գիմեցինք , կարծես թէ՛ կորուսած էր իւր յատկութիւնները , իւզի թանձրութիւնն ունէր , և մեր կոկորդէն վար գէշ արդիւնք մ'ի գործ կը դնէր :

« Հացն այնքան կարծրացած էր , որ կերած ժամանակնիս մեր ախալներէն արիւն կը հոսեր : Եթէ գլանիկ մը վառեւ լորձէինք , խօլոյն կը մարէր , գալով ծխափայտներնուս , սոքա եւս սառած էին :

« Ընդհանրապէս հաստատուած է թէ՛ ջերմութիւնն զմարդ ծոյլ և թըմբեալ կ'ընէ , մինչդեռ ցուրտն կը գըրգռէ և կը զօրացնէ : Բեւեռային կլիմայից ներքե ցուրտն ունի իր տարօրինակ կողմերն և ի՛նչ զարմանալի արդիւնքներ յառաջ կը բերէ :

« Մարդ տեսակ մը արբեցութեան մէջ ընկղմեալ կ'զգայ ինքզինք . ծնօտներն կը գողգողան , կը թմրին և դժուարաւ կրնայ խօսիլ ոք . շարժմունք անորոշ կը լինին . մարմինն և միտքն տեսակ մը անշարժութեան մէջ կ'իյնան :

« Բեւեռային կենդանեաց մեծագոյն

մասն կարելի եղածին չափ ինքզինքն ցրտոյն սաստկութիւններէն զերծ կը պահէ, ոմանք գաղթելով, այլք մտնելով խոռոջներու մէջ ձմեռնային քնոյն մատնուելու համար:

« Զկունք իսկ լճերուն ջուրց հետ կը թմրին և այն ստեն երևան կ'ելնեն երբ սառերն հալին: Այն անթիւ սառի բիւրեղներն որոնցմով լի է մթնոլորտն և ուր տաքութեան լուսոյն կուտան թոյն գոյն մը, լսելի կ'ընեն յարատե մանչիւններ: Երբեմն դուրս ելնող ձևան նուրբ փոշին և շողին կը պատճառեն այնքան սաստիկ խոնավութիւն մը, որքան զօրաւոր է ցուրտն: Թէպէտ մթնոլորտն հակառակ այս երեւոյթից զոր կը մնայ և որոյ արդիւնք՝ ծխախոտն փոշի կը դառնայ:

« Սառն՝ հողը մեռազի նման կարծրացուցած է. խօսելով միայն ֆրանսուա Ժօզէֆ երկրին վրայ, որոյ տարւոյն մէջ ունեցած միջին բարեխառնութիւնն գէրայն վար 16⁰, 25 է, ցուրտն 300 մէթր խորութեամբ կրցած է երկրին մէջ թափանցել:

« Այս բեւեռային միջավայրին մէջ ձայնն կը փոխանցուի մի այնպիսի դիւրութեամբ որոյ վրայ մարդ ուրիշ կրկնայի մէջ չկրնար գաղտփար մ'ունենալ:

« Բազմիցս աւելի ունեցած եմ դիտելու թէ՝ հասարակ ձայն մը 100 մէթր հեռաւորութենէ մը կը լսուէր:

« Զիւնն կարծր է ժայտի նման և իւր մակերեսն ճիշդ շաքարին կը նմանի: Քայլերու աղմուկն կը հնչէ թմրուկի նման: Բոլոր միւս ստարկայներն սաստիկ կարծրութիւն մը կ'ստանան. Սառն հնչուն լինելու աստիճան կը կարծրանայ. փայտն այնքան կը խտանայ որ զայն կտրած ժամանակդ կարծես թէ՝ դանակին ներքև ոսկրի կտոր մը դրած

ես. կարագն, միշտ հեղանիւթ հասարակածին երկրաց մէջ, հոս կայծքարի կը նմանի: Միսն չի կտրուիր, կը ճեղքուի և կարծրացեալ սնդիկն կրնայ հրացանի գնդակներու դերը կատարել:

Արտեանունք՝ նոյն իսկ հանդարտ եղանակին մէջ, սասոյցով կը ծածկուին և մեծաւ գծու արտիկամբ կը բացուին: Աչաց վրայէն ելնող շողին կրնայ մթագնել շիշերուն ապակին, այն վերջինք եղեամով պատած ապակիներուն չափ անթափանց կը լինին:

« Արդէն դիտած եմ թէ՝ բեւեռային ցրտին զխմանալու կարողութիւնն Եւրոպացւոյն քով փոխանակ զօրանալու՝ կը տկարանայ. քիթն, չրթունքն և ձեռներն կ'սկսին ծածկուիլ տեսակ մը թաղանդով որ կը ճաթուտի, և կը պատճառէ հոգնոյն աղքեցութեամբն սաստիկ ցաւեր, յաճախ քիթն և ձեռներն սառելն վերջ կ'ստանան մի այնպիսի մանուշակի գոյն, զոր կարելի չլինիր քննել, և երբեմն կը պատահի որ անդամին ու է մէկ մասին վրայ ծայրայեղ զգայնութիւնն երևան կ'ելնէ, բազմաթիւ տարիներէ վերջ:

« Բեւեռային երկրաց մէջ ամենէն սոսկալի տանջանքն ծարաւի նեղութիւնն է. բազումք կը հանդարտեցնեն զայն ձեամբ, յոտի գրութիւն մ'ը այս, ուսկից յառաջ կուգայ լեզուի և կսկորդի բորբոքում և փորհարութիւն:

« Դարմանն ցնորական է, 35⁰, 50 — 50⁰ աստիճանաց ներքև, ձիւնն բերանին մէջ յառաջ կը բերէ կիզիչ միջատի մը արդիւնքն և ծարաւն կ'աւելցնէ լեզուին թաղանթներու տաքութիւնն: Ուստի և Էսքիմացիք ծարաւի չարչարանաց կը տոկան փոխանակ ձեամբ զովանալու:

Մարտ 15ին, յետ ուսումնասիրելոյ,

Սօնքլառի սառնամանեաց բարձունքէն, դէպ ի հիւսիսակողմն ճամբորդելու նըպատաւորագոյն ճանապարհն, Բաւէռ գնդապետն հրամայեց նաւու վերադարձն, ժամը 10ին, Վիլլէք կղզւոյն արեւմտեան ծայրը հասան, ուր ժայռի մը վրայ հաստատուեցաւ պաշարն՝ վեց ժամ վերջ, ճանապարհորդք կը մերձենային նաւուն և Վէյքրէյս, կրօզ տեղակալաց ձեռներն ջերմագինս կը սեղմէին, իրարու կրկին հանդիպման գեղեցիկ գրաւական մը յայտնելով:

Ժամանակն էր սենեակներն մոնելու. վեց հոգիէն չորսը տկար էին: Լէթթիւս, որոյ ոտներն սառած էին, եղնիկի մորթէ շինուած մուշտակով միայն կը քալէր, ոտքի ուռեցք մը կ'արգելէր Հալէռի կրել մի և նոյն մուշտակներն. Բաթառինիչ սառած դէմք մ'ունէր. Բօրիշէլ որոյ մուշտակն ցրտէն անգործածելի եղեր էր, չէր կրնար շարժել իւր սառած անդամներն:

Սենեակն մտած ժամանակ, Բաւէռ լսեց իւր տարարադը ընկերոջ, Բրիշ մեքենագործին խուլ մենչլւնն, որ ութօրէ ի վեր օրհասական էր:

Յաջորդ օրն, Մարտ 16 ին մեռաւ: 17ին, իւր մարմինն դադարէր մէջ գըրուեցաւ, ախուր և լւին յուղարկաւորաց խումբն նաւէն մեկնեցաւ ձեան սոսկալի փոթորկի մը ժամանակ՝ Վիլլէք կղզւոյն ամենէն մօտ հրումեղանն երթալու համար: Ձեան մէջ թաղեցին մեքենավարին մարմինն: Իւր շուրջն կը ներկայացնէր մահուան և վշտի գերագոյն պատկեր մը. ոչ մի վայր, աշխարհի վրայ ապահովագէտ այնքան յարմարած չէ յաւիտենական հանգստեան:

Միլեգին հոլմայ հոսանքն որ կը փչէր այն տեղէն, ուր դեռ նոր ըսուած էր հոգւոյն հանգուցելոյն, ստիպեց յուղարկաւորներն կարճեցնելու արարողութիւնն, ուրիշ ժամանակի թողուցին գերեզմանն մի քիչ կարգաւորելու և զարդարելու իրենց ընկերոջ շիրիմն արձանագրութեամբ մը:

Ոմանց դէմքն և ձեռներն սառած էին, և մեծ դժուարութեամբ յաջողեցան բիւր նեղութեանց մէջէն, վերադառնալ նաւն:

Մ. Գ. ՄՈՋԵԱՆ

(Շարունակելի)

—•••••

Ծ Ա Ղ Ի Կ Մ Ա Ն Կ Ա Ն Ց

Կը հրատարակուի տետր առ տետր 16 երեսէ բաղկացեալ 15 օրը միանգամ Տարեկան գինն է կանխիկ 30 դշ. արծ. մէճիս Պօլսոյ համար. — Գաւառաց համար 40 դաշեկան 4 րուբլի Խուսաստանի համար: — Մէն մի տետրակին գինն է 50 փարպ:

Բաժանորդագրութեան տեղերն են՝ Կ. Պօլիս Էսկի Ջապթիէ ճառատէսի, Թիւ 61. Հանդիսիս խմբագրատունը. — Կամուրջի գլուխ՝ Ջրավաճառ Պօղոս և Յակոբ աղայից խանութները, Ագրիանուպօլիս. — Արամ էֆ. Արվաճեան. Ատանա — Պետրոս էֆ. Աւրֆալեան. Գաշիքէ. — Յաւաջգիմասէր ընկերութիւն. Երզնկա. — Գրիգոր էֆ. Տէր Գաբրիէլեան. Եօզպօթ. — Միհրան էֆ. Քիւրքճեան. Զմրաւնիւտ — Ասուհմասիրաց ընկերութիւն: Թիֆլիզ. — Մեծ. Խմբ. Աղբիւր Հանդիսի. Կարին. — Մեծ. Յակոբ էֆ. Համաձեան. Մէրսին — Գրիգոր Էֆէնտի Արփիսրեան. Մանիսա. — Մամաճիւղ Ասուհմասիրաց ընկ. Մարուան. — Յ. Թ. էֆ. Գալստեան. Նիկոմիդիոս. — Յակոբ էֆ. Տէր Աղարեան. Խոստօթոյ. — Ռուբէն էֆ. Գօլմաճեան. Սամսոն. — Միհրան էֆ. Քիւրքճեան. Սեբաստիա — Միհրան էֆ. Թաշճեան. Սիմֆերօքօր. — Արթ. Օգսէնտիոս քշոյ. Կօզլակճէն Տրապիզոն. — Նշան էֆ. Կալայճեան. Օրտու. — Մեծ Յակոբոս էֆ. Արսլանեան:

ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ Ա. ՍԱՔԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԻՉ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՆՇԱՆ 4. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ Կ. Պօլիս, Էսկի Ջապթիէ ճառատէսի քիւ 61